

УДК 130.2

Валентина Брязкун**ВПЛИВ ВІРТУАЛІЗАЦІЇ СВІДОМОСТІ НА
СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА**

У статті досліджуються поняття «віртуалізації» та «віртуальної» свідомості. Розглянуті атрибути свідомості у віртуальному просторі та їх вплив на становлення інформаційного суспільства.

Ключові слова: віртуалізація, віртуальна свідомість, атрибути свідомості, інформаційне суспільство.

V. Bryazkun. The influence of the virtualization of consciousness on the formation of informational society

The concepts «virtualizations» and «virtual» consciousness are investigated in the present article. The attributes of consciousness in virtual space and their influence are studied on becoming of informative society.

Key words: virtualization, virtual consciousness, attributes of consciousness, informative society.

В. Брязкун. Влияние виртуализации сознания на становление информационного общества

В статье исследуются понятия «виртуализации» и «виртуального» сознания. Рассмотрены атрибуты сознания в виртуальном пространстве и их влияние на становление информационного общества.

Ключевые слова: виртуализация, виртуальное сознание, атрибуты сознания, информационное общество.

Актуальність цієї роботи полягає в тому, що аксіологічна і світоглядна інтерпретація дійсності є стрижнем інформаційного суспільства з його широким використанням комп'ютерних технологій, Інтернету, реклами тощо. Вивчення впливу засобів масової інформації і комунікації на людську свідомість і несвідоме дозволяє вийти на нові методологічні аспекти формування інформаційного суспільства. Тому метою роботи є визначити вплив процесу віртуалізації суспільства на становлення інформаційного простору.

Найголовнішою проблемою цього дослідження є обґрунтування

існування процесу віртуалізації свідомості. По-друге, визначити його вплив на становлення інформаційного суспільства.

Отже, перш за все, необхідно виявити сутність феномену свідомості та дати його визначення.

Намагаючись зрозуміти природу свідомості ми стикаємося з питанням, чи є вона атрибутом людини, чи виступає як щось надлюдське, космічне. Стосовно надлюдської природи свідомості, то ця думка представлена, перш за все, в релігійних течіях, у центрі яких є божественне розуміння, живе тіло космосу. Не відкидаючи цей підхід, вкажемо і на другий погляд, що знаходить більш наукове обґрунтування розуміння свідомості як атрибута тільки людини, світоглядною основою якої слугує принцип відображення, що описує властивості свідомості як специфічної субстанції. Ця позиція активно розглядається в межах філософської науки.

Таким чином, у сучасній науці не існує єдиного підходу стосовно природи і форм прояву свідомості. Термін «свідомість» має декілька принципово нетотожних один одному значень:

- вища форма відображення дійсності;
- властивість високоорганізованої матерії;
- комплекс специфічних структур та механізмів, усвідомленого відображення дійсності [7, с. 98].

Під час дослідження впливу віртуальної свідомості на становлення інформаційного суспільства, ми будемо керуватися визначенням, що «свідомість – це вища, властива лише людині, форма відображення об'єктивної дійсності, засіб її ставлення до світу та самої себе, опосередкований всезагальними формами суспільно-історичної діяльності людей. Свідомість являє собою єдність психічних процесів, які приймають активну участь в осмисленні людиною об'єктивного світу та свого власного буття» [8, с. 436].

Зміст свідомості людини визначається такими її атрибутами, як агресивність, лібідо, альтруїзм та пошук інформації.

Агресивність є одним із фундаментальних атрибутів свідомості. Незважаючи на те, що вона притаманна без виключення всім живим організмам, у людей вона має тотальний характер. Оскільки людська агресивність проявляється не тільки в межах існуючого ареалу навколишнього середовища існування, але й у постійному прагненні до необмеженого захвату ресурсів, які необхідні для неї не лише для короточасного існування, але й для усього того, що може їй знадобитися та її нащадкам в майбутньому. Таке прагнення задовольнити свою агресію лежить в основі руйнування гармонії між людиною та природою [1, с. 25].

Наступний атрибут – *лібідо*. Воно у свідомості людини є одним із найважливіших стимулів, що посилює агресію. Це почуття робить людину особливо агресивною, оскільки на відміну від інших живих істот, людина наділена великою кількістю алгоритмів привернення до себе уваги можливого статевого партнера, в той час як у інших істот дуже обмежені алгоритми привабливості партнерів [1, с. 26].

Альтруїзм є ще одним атрибутом свідомості людини. Безкорисна самовідданість предків та їх любов до нащадків дозволяла всім організмам зберегти новонароджених, малоприспособлених до самостійного життя нащадків. Свідомість дозволяє людині вийти за обмеження, що властиві всім іншим живим організмам. Завдяки свідомості людина розповсюджує свій альтруїзм в багатьох випадках, коли необхідно стримати агресію [1, с. 27].

Інформаційний пошук є наступним атрибутом свідомості, зміст якого полягає в тому, що у втіленні почуття цікавості та постійному бажанні досліджувати навколишній світ. Цей атрибут проявляється ще з перших днів життя людини і залишається з нею протягом усього життя [1, с. 27].

Очевидним є факт, що цими атрибутами змістовий аспект поняття «свідомість» не вичерпується. Але оскільки за мету цієї роботи не є розкрити її зміст, тому ми вважаємо доречним зупинитися на вищезазначених характеристиках.

Не менш складним моментом є визначення терміна «*віртуалізація*», який уточнює, який саме процес мається на увазі. Сутність та зміст цього поняття зумовлює специфічний характер віртуальної свідомості. Перш за все, варто зазначити, що в руслі соціальної філософії сформувалося декілька підходів до віртуальної проблематики. Спочатку термін «віртуальність» мав вузьке значення, що асоціювалося з практикою комп'ютерного моделювання, а також опису спеціальних процесів у квантовій фізиці.

Віртуальність розглядалася як специфічний різновид символічної реальності, що створюється на основі комп'ютерної техніки.

Пізніше концепція віртуальності розглядається з погляду комунікативного дискурсу соціальної реальності. Цей підхід дозволив розглянути соціальні процеси через призму символічного моделювання, дослідити феномен суб'єктивного «доповнення» реальності, коли свідомість поглинається у штучно створене інформаційне (віртуально-символічне) поле знань, думок, теорій.

Третій підхід об'єднує два попередні. Згідно з таким баченням, віртуальність розуміється як спроба штучно конструювати соціальну

реальність, як символічний простір реалізації соціальної політики і соціокультурного дискурсу символічного моделювання [5, с. 300-301].

Відповідно до такого підходу, на даний момент *віртуалізація* трактується як процес заміщення за допомогою комп'ютерів реального простору – як середовища відтворення соціального – простором віртуальним. Як результат частина людської свідомості усвідомлює світ реальний, інша частина – віртуальний, що і виступає процесом *віртуалізації свідомості* [2, с. 94].

Таким чином, розглянувши поняття «свідомість» та «віртуальність», ми можемо стверджувати, що сутність віртуальної свідомості полягає в тому, що вона є процесом осмислення та відображення віртуальної реальності, існуючих у ній правил та норм поведінки, в результаті яких у людини формуються нові ідеї, знання, погляди, почуття тощо. Ця форма свідомості пов'язана з процесами комунікації між людьми, що відбуваються за допомогою електронної мови як головного засобу передачі інформації та знань.

Специфічними ознаками віртуальної свідомості є такі положення:

• її *становлення та розвиток невід'ємно пов'язаний з віртуальною реальністю;*

- *електронна мова* є домінуючим засобом спілкування;
- *пов'язана образами*, які створила реальна людина у віртуальному просторі. Завдяки цьому вона може бути розпорошена по деякому віртуально-просторовому інтервалі;
- *нелокальність*, тобто як тільки людина переходить у цю форму свідомості й усвідомлює віртуальний простір, для неї перестають грати суттєву роль всі реальні просторово-часові обмеження [4].

Таким чином, ми визначили сутність процесу віртуалізації та змістовий аспект віртуальної свідомості. Тепер переходимо до другої частини цього дослідження, а саме визначення впливу такого процесу на становлення інформаційного суспільства.

Інформаційне суспільство – це нова форма цивілізації, що генерує сучасні структури і відповідні соціально-політичні механізми вирішення проблем, пов'язані з розвитком галузей інформаційної технології. Концепція інформаційного суспільства не є унікальною. У чистому вигляді інформаційне суспільство не існує ніде в сучасному світі, і маловірогідна його поява в недалекому майбутньому.

Суспільство вважається інформаційним, якщо:

- будь-який індивід, група осіб, підприємство або організація в будь-якій точці країни і у будь-який час можуть одержати, за відповідну плату або безкоштовно на основі автоматизованого доступу і

систем зв'язку, будь-яку *інформацію* та знання, необхідні для їх життєдіяльності та вирішення особистих і соціально значущих завдань;

- у суспільстві функціонують та доступні будь-якому індивідові, групі або організації сучасні *інформаційні технології*;

- є розвинені інфраструктури, які забезпечують створення національних інформаційних ресурсів в об'ємі, необхідному для підтримки науково-технологічного та соціально-історичного прогресу, що постійно прискорюється;

- відбувається процес прискореної автоматизації всіх сфер та галузей виробництва і управління;

- відбуваються радикальні зміни соціальних структур, наслідком чого є *розширення сфери інформаційної діяльності* та послуг [4].

Зважаючи на це, потрібно враховувати той факт, що сучасна інформаційна техніка дає можливість руйнувати життєвий світ людей та їхні життєві пріоритети й цінності, занурювати індивідів та групи у віртуальну реальність, якщо вони не усвідомлюють небезпеки та не будують захисту від неї.

Нерідко йдеться про такі можливі зміни людської свідомості шляхом інформаційного впливу: некритичне сприйняття реальності; неадекватне розуміння ситуації; байдуже ставлення до подій; формування наркоподібної залежності від отримання нових порцій інформаційного подразнення; порушення та розлади психоемоційних реакцій [3, с. 115].

Саме тому, залежно від того, на який із атрибутів людської свідомості буде робитися акцент під час віртуалізації свідомості, і буде залежати успішність та ефективність побудови інформаційного суспільства.

На зростання значення агресивності в процесі віртуалізації свідомості людини впливає ефект анонімності віртуальної реальності. Оскільки він паралізує людську свідомість і з непомітною агресією створює ілюзію постійного добра, в результаті чого людина не відчуває катарсису.

Інтернет дав поштовх різноманітним спекуляціям. Саме завдяки ньому відбувається розповсюдження хакерства, сектанських вірувань, естетизація війни та насильства. З екрана монітора кровопролиття здається іграшковим і цікавим, не викликає співчуття та жаху. Сайти з яскравим оформленням приваблюють молодь і роблять її більш агресивною шляхом маніпуляції свідомістю.

На лібідо людської свідомості також впливає факт анонімності, індивідуальності та пропаганда розбещеності на порнографічних сайтах в Інтернеті [6].

Наступний атрибут – це альтруїзм. Це поняття в контексті досліджу-

ваного питання ми розуміємо як «допомагаюча поведінка», тобто як практичні стосунки між людьми, на основі різних форм солідарності, піклування та взаємодопомоги. Цей атрибут акцентується та розвивається під час спілкування людей у мережевих спільнотах, обговоренні питань на форумах, коментарях фотографій, журналів життя у друзів тощо.

І останній, на нашу думку, визначальний у процесі віртуалізації атрибут – це пошук інформації, оскільки саме він є однією із складових інформаційної культури особистості.

Очевидним є факт, що на культуру пошуку інформації у віртуальному просторі будуть впливати ціннісні орієнтації та мотивація кожного користувача. Але, незважаючи на це, цей вид діяльності має ґрунтуватися на принципах: врахування системності, послідовності, наступності в цьому процесі; розвитку самостійності та творчості; необхідності формування вмінь та навичок для самостійного пошуку; використання ефективних форм та методів у роботі в Інтернеті.

Таким чином, можемо дійти висновку, що процес віртуалізації свідомості як усвідомлення людиною реального та віртуального світів призводить до створення такої нової форми свідомості, як віртуальна. Цей процес впливає на становлення інформаційного суспільства через призму переходу в віртуальну реальність атрибутів свідомості.

Література:

1. Дабагян А. В. Человек, его сознание и культура в паутине электронно-цифровых сетей. – Х.: Торсинг, 2003. – 336 с.
2. Иванов Д. В. Виртуализация общества. Версия 2.0. – СПб.: Петербургское Востоковедение, 2002. – 224 с.
3. Культурология: Учебное пособие / Составитель и ответств. редактор А. А. Радугин. – М.: Центр, 1999. – 302 с.
4. Луценко Е. В. Виртуализация общества как основной информационный аспект глобализации (основы информационно-функциональной теории развития техники и информационной теории стоимости) [Электронный ресурс] Научный электронный журнал КубГАУ . № 01(9), 2005 Режим доступа: <http://ej.kubagro.ru/2005/01/02/p02.asp>.
5. Павлова Елизавета Дмитриевна. Сознание в информационном пространстве: [монография]. – М.: Академия, 2007. – 684 с.
6. Павлюх М. Интернет – опасная виртуальная реальность Режим доступа: <http://internetua.com/internet---opasnaya-virtualnaya-realnost>.
7. Психология. Словарь / Под ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – М.: Политиздав, 1990. – 494 с.
8. Философский словарь / Под ред. И. Т. Фролова. – 6-е изд. – М.: Политиздат, 1991. – 560 с.